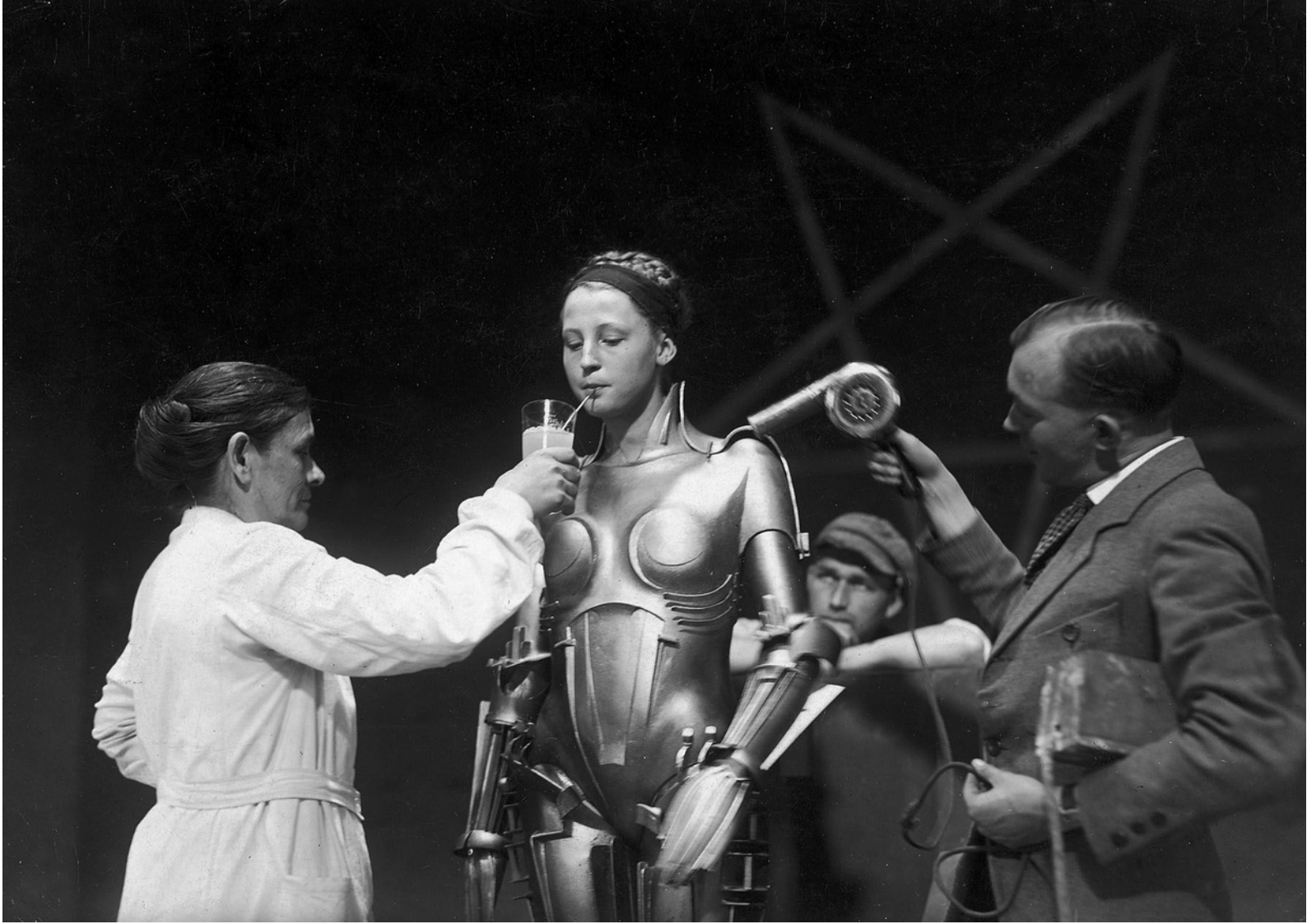

Primeres avantguardes II:

Constructivisme, Neoplasticisme, Dada i Surrealisme

Fonaments de les Arts II, Bloc 2.

Lliurament 2

Departament d' Arts. Cristina Calderón Puig

ioc **institut obert
de catalunya**

Generalitat de Catalunya
**Departament
d'Ensenyament**

La **imatge de la portada** correspon a una fotografia realitzada durant l'enregistrament de la pel·licula ***Metrópolis*** del director alemany Fritz Lang a l'any 1927, exponent del moviment de cinema Expressionista alemany. A la imatge, l'actriu Brigitte Helm, està éssent assistida per l'equip de rodatge.

Concepció, recerca, disseny, desenvolupament i publicació a càrrec de
Cristina Calderón Puig,

Barcelona, 1 de febrer de 2018.

Sobre els continguts del lliurament

Els continguts de la matèria de Fonaments de les Arts estan basats en diferents lectures i recerques de llibres generals dedicats, en la seva majoria, a la divulgació de la història de l'Art. Tanmateix, és una matèria que té com a objecte d'estudi de les obres i les produccions artístiques, incloent-hi les manifestacions de la cultura visual, les arts escèniques i la musical. Comprèn diferents períodes històrics i diferents civilitzacions perquè es pretén donar una visió global dels canvis i continuïtats de les arts, centrant l'atenció especialment en les manifestacions artístiques dels períodes més recents.

Fonaments de les Arts és una matèria comuna d'opció dins la modalitat del Batxillerat artístic, per la qual cosa, el seu temari està supeditat i configurat segons el currículum vigent publicat pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

Índex de continguts

Primeres avantguardes II: Constructivisme, Neoplasticisme, Dada i Surrealisme.

Europa i Rússia

1. Neoplasticisme	5
2. Dadaisme	8
3. Surrealisme	11
4. Música d'avantguardes a Europa	15
4.1 Expressionisme musical	15
5. Fotografia d'avantguardes.	17
5.1 Pictorialisme	17
5.2 Photocesección	18
5.3 Moviment f/64. Fotografia directa	19
5.4 Fotografia Avantguardes	20
6. Cinema d'avantguardes.	22
6.1 Cinema soviètic	24
6.2 Cinema surrealista	24
6.3 Cinema expressionista.	25
7. Moda i dansa	27

Estats Units

1. Música.	29
2. Cinema d'avantguardes als Estats Units	31
2.1 L'època sonora.	33

Primeres avantguardes II: Constructivisme, Neoplasticisme, Dada i Surrealisme.

Europa i Rússia

1. Neoplasticisme

El Neoplasticisme o moviment De Stijl (L'Estil) sorgeix a Holanda el 1917, i propugna una estètica renovadora basada en la **depuració formal**.

Van Doesburg. Comptador XIII, composició simultània, 1929-30

El plantejament bàsic d'aquest moviment queda perfectament clar en la frase programàtica d'un dels seus creadors, Theo Van Doesburg, que va dir:

"Despullem a la naturalesa de totes les seves formes i només quedarà l'estil."

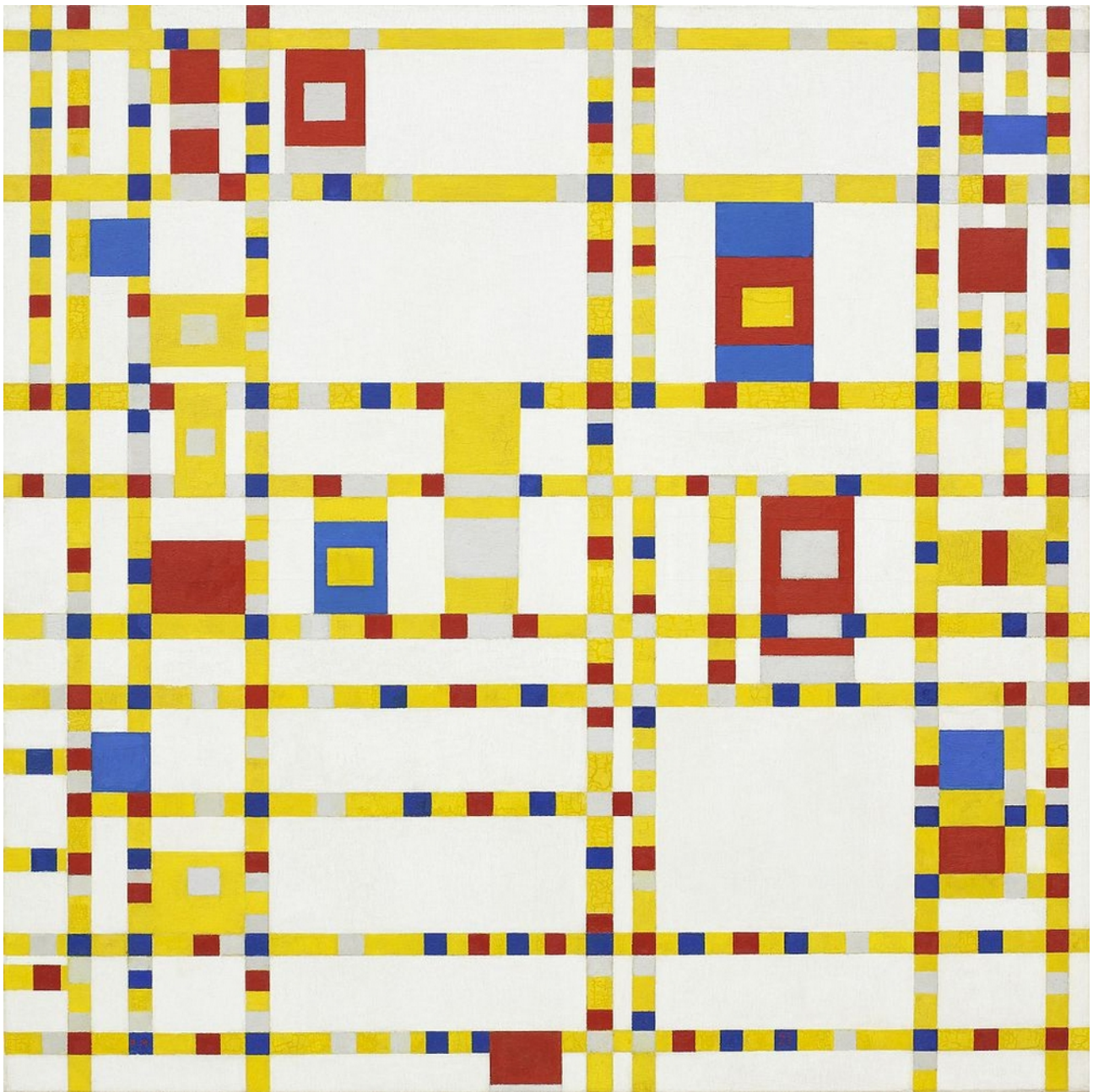
Juntament amb **Piet Mondrian**, van fundar la **revista De Stijl**, principal òrgan de difusió del moviment, en el primer nombre del qual va aparèixer publicat el manifest neoplasticista. Les teories de Mondrian, que tenen el seu origen en les obres cubistes de Georges Braque i Picasso i en la teosofia, reivindiquen un procés d'abstracció progressiva en virtut del com les formes s'anirien reduint a línies rectes horitzontals i verticals, i els colors al negre, el blanc, el gris i els tres primaris.

De Stijl va ser un moviment integrador de les diferents arts (**arquitectura, disseny industrial, arts plàstiques**) que buscava una total renovació estètica de l'entorn humà basada en uns valors plàstics nous, universals i més purs.

L'excessiu rigor de les propostes de Mondrian va provocar violentes crítiques tant dintre com fora del seu cercle d'adeptes. No obstant això, el Neoplasticisme és considerat, juntament amb el Suprematisme de **Malévich**, l'origen de l'abstracció geomètrica.

Característiques del moviment:

- Recerca de la renovació estètica i de la configuració d'un nou ordre harmònic de valor universal.
- Depuració de les formes fins a arribar als seus components fonamentals: línies i plans.
- Plantejament totalment racionalista.
- Estructuració a força d'una harmonia de línies i masses acolorides rectangulars de diversa proporció, sempre verticals, horitzontals o formant angles rectes.
- Creació de ritmes asimètrics, però amb gran sentit de l'equilibri.
- Colors plans, de caràcter saturat (primaris: groc, blau, vermell) o tonal (blanc, negre i grisos).
- Ocupació de fons clars.

Piet Mondrian, Broadway Boogie Woogie, 1942 .

Podeu ampliar la informació sobre Piet Mondrian a l'enllaç següent:

Crónica Universal de Nuestra Época . Capítulo 1:

El comienzo de un siglo

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

2. Dadaisme

El Dada o Dadaisme va ser un moviment **anti-art** sorgit a Zurich (Suïssa) en 1916, quan tota Europa estava en guerra. La paraula "dada" va ser trobada per Tzará en obrir a l'atzar un diccionari, i segons les seves pròpies declaracions, no té cap significat. Es va caracteritzar per gestos i manifestacions provocadores en les quals els artistes pretenien destruir totes les convencions pel que fa a l'art, creant una espècie d'anti-art o en lluita contra tot el preestablert. L'art ha de ser un acte de rebel·lia. És un moviment **antiartístic**, **antiliterari** i **antipoètic** perquè qüestionen l'existència de l'art, la literatura i la poesia.

Dada es presenta com una ideologia total, com una forma de viure i com un rebuig absolut de tota tradició o esquema anterior.

L'expansió del missatge Dada va ser intens, àmpli i va tenir repercussions en tots els camps artístics. En Alemanya va trobar adeptes entre els intel·lectuals i artistes que donaven suport al moviment revolucionari que va intentar una revolució socialista.

Marcel Duchamp. L.H.O.O.Q., 1919

Gran part del que l'art actual té de **provocació** ve de Dada, la **barreja de gèneres** i matèries pròpies del collage també deuen molt al moviment Dada.

El propi del dadaisme eren les vetllades Dada realitzades en cabarets o galeries d'art en la qual es barrejaven fotomuntatges amb frases aïllades, paraules, pancartes, recitals espontanis i un cerimonial continu de provocació.

Per a entendre què és l'estètica Dada en el món de la poesia gens millor que recollir els consells que Tzara proposa per a fer un poema dadaïsta:

"Preneu un periòdic. Preneu unes tisores. Trieu en el periòdic un article que tingui la longitud que vulgueu donar al vostre poema. Retalleu l'article. Retalleu amb cura cada paraula que forma tal article i poseu-les totes en un sac. Agiteu dolçament. Traieu les paraules una darrere l'altra, col·locant-les en l'ordre que surtin. Copieu-les totes. El poema està fet".

A Berlín, el 1920, Max Ernst, altra gran figura del Dadà, assenyala en la seva obra la necessitat del compromís polític per a canviar l'ordre establert. El compromís va conduir al Surrealisme.

Primera fira internacional Dadá, 1920

Característiques del moviment:

- Propugna la desenfrenada llibertat de l'individu, l'espontaneïtat, l'immediat, actual i aleatori, la crònica contra la intemporalitat, la contradicció, el no on els altres diuen sí i el sí on els altres diuen no mitjançant el gest, l'escàndol, la provocació.
- Defensa el caos contra l'ordre i la imperfecció contra la perfecció. Prioritzen l'atzar, encara que aquest doni com a resultat obres incomprensibles i faltes d'un ordre aparent. L'objectiu era escandalitzar a la burgesia.
- Està contra el modernisme, és a dir, de l'expressionisme, del cubisme, del futurisme i de l'abstraccionisme.
- Les seves formes expressives són Per a Dada la poesia està en l'acció i les fronteres entre art i vida han de ser abolides.
- Els dadaistes van utilitzar la tècnica del fotomuntatge per a plasmar la realitat que els circumdava, utilitzant material visual tret dels mitjans de comunicació.
- En 1915, Marcel Duchamp presenta el seu primer **ready-made**, la màxima expressió del fet anti-artístic. Ja no es realitza una obra d'art, sinó que s'escull, d'entre els objectes quotidians. Artista no és el qual pinta o esculpeix, sinó el qual escull un objecte, no per la seva qualitat estètica o simbòlica, sinó aleatòriament, i es converteix en art per haver estat triat d'entre molts altres.

Khan Academy. Introducción a Dada

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

Khan Academy. Duchamp, Fuente

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

3. Surrealisme

El Surrealisme és un moviment **artístic i literari** sorgit a França a la primera meitat del segle XX, el 1924, va aparèixer el primer manifest surrealista, entorn de la personalitat del poeta **André Breton**, a París. Va sorgir per tant com un moviment poètic, en el qual pintura i escultura es conceben com a conseqüències plàstiques de la poesia.

Rene Magritte. Els amants, 1927

Aviat, es van distingir dues maneres de fer art surrealista:

- Per una banda, els pintors que seguien defensant l'**automatisme com a mecanisme lliure de la intervenció de la raó**; entre els artistes més destacats estan **Joan Miró** i **André Masson**.
- D'una altra, cada vegada va adquirir més força l'opinió de qui creien que la **figuració naturalista podia ser un recurs igual de vàlid**. **Salvador Dalí** duria al límit el poder de la figuració; però també, **René Magritte**, Paul Delvaux o Yves Tanguy, aquest últim més interessat en les formes viscoses, líquides.

El 1922, **Breton** i **Picabia**, que havien participat intensament en l'agitació Dadá, es desmarquen del seu líder, Tzara, que rebutjava tot l'art anterior a les avantguardes, decebuts d'uns actes de provocació que amb el temps es van anar tornant previsibles i mecànics.

Durant les seves pràctiques com a mèdic, Breton havia estudiat i posat a la pràctica les **teories de Freud (psicoanàlisi) sobre l'inconscient**. D'elles extreu una nova proposta ètica i estètica.

El 1925, amb l'adhesió al Partit Comunista per part de Breton, El Surrealisme es posa al servei de la Revolució. **Aragó, Buñuel, Dalí, Elouard, Max Ernst, Yves Tanguy i Tristán Tzara**, entre altres, es declaren partidaris de Breton.

Per la seva banda, **Arp i Miró**, encara que no compartien la decisió política presa per Breton, continuaven participant amb interès en les exposicions surrealistes. Poc després, es van incorporar **Magritte (1930), Masson (1931), Giacometti i Brauner**, en 1933, i també, **Matta**. El moviment es va fer internacional apareixent grups surrealistes als Estats Units, Dinamarca, Londres, Txecoslovàquia i Japó.

Des d'aquest moment, s'obrirà una disputa, sovint agra, entre aquells surrealistes que conceben el surrealisme com un moviment purament artístic, rebutjant la supeditació al comunisme, i els que acompanyen a Breton, en el seu gir cap a l'esquerra. En 1929, Breton publica el Segon Manifest Surrealista, en el qual condemna entre altres intel·lectuals als artistes Masson i Picabia. En 1936, expulsen a Dalí per les seves tendències feixistes i a Paul Eluard. El 1938, Breton signa a Mèxic juntament amb **Lleó Trotski i Diego Rivera**, el **Manifest per un Art Revolucionari Independent**.

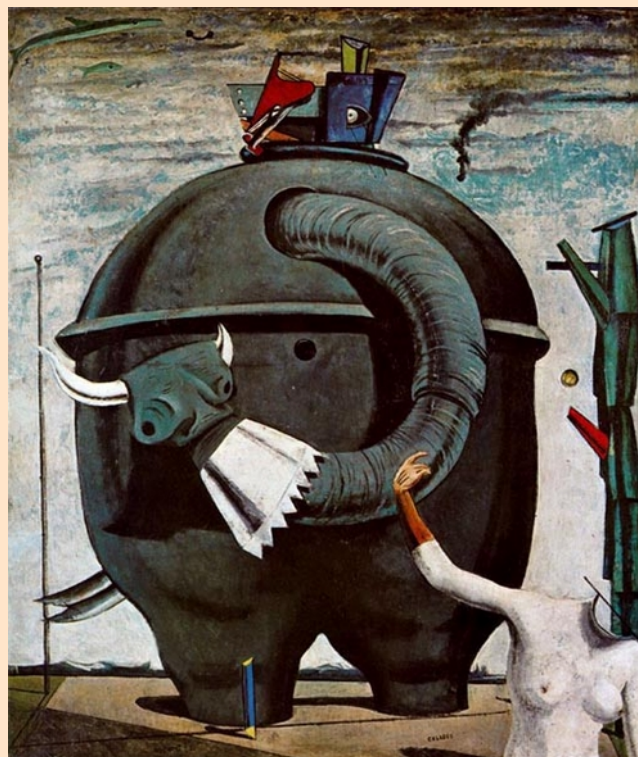
Meret Oppenheim. Esmorzar pelut, 1936

Amb l'esclat de la Segona Guerra Mundial, els surrealistes es dispersen, alguns d'ells (Breton, Ernst, Masson) abandonen París i es traslladen als Estats Units, on sembren el germen per als futurs moviments americans de postguerra: Expressionisme Abstracte i Pop Art.

La seva durada és certament molt extensa, des de 1924 fins al final de la Segona Guerra Mundial. A més, la seva capacitat de promoció va ser excepcional, es van celebrar exposicions en tot el món.

Característiques del moviment

- Pur automatisme psíquic, per mitjà del qual s'intenta expressar, verbalment o per escrit, o de qualsevol altra manera, el procés real del pensament. El dictat del pensament, lliure de qualsevol control de la raó, independent de preocupacions morals o estètiques.
- Utilitzen la part irracional i inconscient com a elements essencials de l'art. Proposa traslladar les imatges de l'inconscient a l'esfera de l'art per mitjà d'un exercici mental lliure, sense la participació de la consciència.

Max Ernst. Celebes, 1921

- Tècniques surrealistes: L'art surrealista va investigar noves tècniques, com: el *frottage*, la *decalcomania*, el *grattage*, el *cadàver exquisit* o la *pintura automàtica*.
- Magritte va dotar al surrealisme d'una càrrega conceptual basada en el joc d'imatges ambigües i el seu significat denotat a través de paraules posant en qüestió la relació entre un objecte pintat i el real.

René Magritte. Això no és una pipa, 1928-29

- El Surrealisme va prendre del dadaisme algunes tècniques de fotografia i cinematografia, així com la fabricació d'objectes.
- Temes: van anar buscant en les fonts de la repressió psicològica: somnis, sexualitat... i social.
- L'art dels pobles primitius, l'art infantil, dels malalts mentals van ser revaloritzats des de llavors.

Smarthistory. Introducción al Surrealismo i Dada

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

Smarthistory. Surrealism, an introduction

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

Podeu ampliar la informació sobre altres artistes adscrits al Surrealisme als enllaços següents:

Man Ray. Man Ray and the Cinéma Pur

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

Frida: Naturaleza Viva (Ofelia Medina 1983) Película Completa

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

4. Música d'avantguardes a Europa.

4.1 Expressionisme musical.

Com sabem l'Expressionisme és un moviment artístic, en un primer moment essencialment pictòric (Kandinsky) i que després es va estendre ràpidament a totes les arts i que es va desenvolupar a Alemanya a partir de 1905.

Adoptant un punt de partida subjectiu (en aquest sentit és un derivat del Romanticisme) aspira a representar no ja les impressions vingudes de fora o de reproduir les formes i colors de la natura sinó exclusivament les internes o subjectives. El tema central de l'Expressionisme és l'home tal com ho descriu la psicologia del primerenc segle XX: aïllat, impotent, alienat, en mans de forces que no comprèn, pres de conflictes interiors, tensions, ansietats, pors i tots els impulsos irracionals elementals de l'inconscient, i en irritada relació contra l'ordre establert.

Schönberg i dos dels seus molts deixebles (**Berg i Webern**) formen l'anomenada 2n escola de Viena. Són els principals representants musicals d'un moviment expressionista que arribarà la seva culminació entre els anys 1910-1925.

El Dodecafonisme. Arnold Schönberg en el seu període dodecafònic (1921-1951).

És un mètode de composició amb els 12 sons d'escala cromàtica que respecta absolutament el principi de la seva equivalència. Es basa en el concepte de sèrie com a principi ordenador: successió fonamental dels dotze sons de l'escala cromàtica, sense repetició (l'aparició més freqüent de certs sons podria suggerir un centre tonal) ni duplicació de 8a.

Us ajudarà a entendre el sistema dodecafònic i la seva importància escoltar, encara que sigui, fins al minut 7 d'aquesta brillant lliçó de Mauro de Maria.

Sistema dodecafónico. Pierrot Lunaire: col·lecció de 21 cançons, és l'obra fonamental de la fase atonal.

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

5. Fotografia d'avantguardes

5.1 Pictorialisme

El Pictorialisme va ser el moviment que va tenir especial importància a Europa i Estats Units entre 1880 i la primera guerra mundial. El terme deriva de la paraula Picture – quadre, pintura, fotografia – ja que els seus membres volien aconseguir amb la tècnica fotogràfica imatges de qualitat artística. Sovint feien servir mètodes per difuminar la imatge, crear efectes amb les atmosferes boiroses, llums efectistes,...

Imatge d'Edward Steichen

5.2 L'emancipació de la fotografia. Photosecesion.

Des dels inicis de la fotografia s'havia discutit molt sobre el fet que la fotografia fos un art o no, l'ús i el paper social que se li havia de donar. Diversos fotògrafs la van portar per diferents camins; el retrat, el reportatge, els aires artístics dels pictorialistes, la visió personal i poètica, etc. La figura clau en el canvi de concepció del mitjà fotogràfic va ser **Alfred Stieglitz**, fotògraf que va iniciar la seva carrera en el **Pictorialisme** i va acabar fent el gir que emancipava la fotografia i en feia un mitjà autònom sense dependències.

"La bellesa és la meva passió; la veritat la meva obsessió." A Stieglitz

5.3 El moviment f/64, la fotografia directa.

A partir del moviment **PhotoSecession**, un grup de fotògrafs dels Estats Units seguint les teories de Stieglitz, van continuar amb la fotografia directa, es a dir, no manipulada, i pura, pel fet que l'interès de la representació era la pròpia imatge sense necessitat que representés o significués alguna cosa. Els anys trenta diversos fotògrafs californians van crear el grup **f/64** (f/64 es la abertura del diafragma que proporciona una gran profunditat de camp). Els membres de f/64, **Edward Weston**, **Ansel Adams** i **Imogen Cunningham**, van captar imatges de paisatges, formes naturals, objectes i figures humanes. Els seu objectiu era obtenir imatges el màxim de fidels del que tenien davant la càmera, amb la màxima nitidesa, màxim de profunditat de camp, claredat en ombres i llums, reproducció de les textures de les superfícies, etc.

Amarilis, Imogen Cunningham, 1933.

5.4 La fotografia en les avantguardes europees i russa.

Les noves tecnologies i mitjans van ser incorporats pels artistes inquiets d'aquesta època. El cinema com veurem més endavant i la fotografia van ser el mitjà amb que es van expressar noves idees i sobretot donaven l'oportunitat d'explorar noves formes d'expressió.

Recerca de punts de vista i enquadraments originals, extravagants, deformacions, utilització de la fotografia no representacional, imatge simbòlica i metafòrica, fotografia quasi abstracta ...

La manipulació del material fotogràfic i l'experimentació en el llenguatge visual van ser els principals motius de treball.

Als anys vint el moviment Dadà amb les seves idees radicals i inconformistes van trobar expressió en les obres del americà **Man Ray** o l'hongarès **László MoholyNagy** que van fer fotogrames i fotografia manipulada.

László Moholy-Nagy - Muñecas (1926)

Fotografies amb important valor plàstic, formal. Punt de vista i composició inusual.

De la sèrie de retrats de Salvador Dalí, de Philipe Halsman.

Els surrealistes van utilitzar sobretot el fotomuntatge i les sobreimpressions per expressar les seves imatges oníriques i d'estranyesa.

Podeu ampliar la informació sobre la fotografia d'avantguardes als enllaços següents:

An Introduction to Photography in the Early 20th Century

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

6. La indústria del cinema

A principis del segle XX, el cinema ja és una indústria. Ha passat de ser un invent per a divertir a ser una màquina de fer diners. El cinema s'estén pel món.

Méliès en el seu film "L'hotel elèctric"(1905), realitzà un film ple de trucatges, que són dels millors de l'època. Com les pel·lícules eren mudes, uns rètols enmig de les escenes anaven explicant l'acció o els diàlegs. I, de vegades, un pianista donava el toc musical a l'espectacle. Les barraques dels inicis del cinema van esdevenir sales elegants i espaioses on començaven a acudir les classes benestants i no només les populars.

The electric Hotel, film. 1908

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

Per tal de farcir de films aquestes sales estables, es va començar a realitzar pel·lícules més cultes per a aquest públic burgès. Tal com **Edison** als EEUU, **Charles Pathé** marca a França l'inici de la industrialització del cinema, així com nous recursos tècnics fonamentals per a la gramàtica cinematogràfica.

Però seran els EE.UU. qui tregui més profit de l'invent. El 1903, amb la cinta "**Assalt i robatori d'un tren**", **Edwin Porter** inaugura el cinema de l'Oest i utilitza el muntatge simultani. **Els espectadors comencen a aprendre un nou llenguatge, el cinematogràfic: aprenen a relacionar les imatges entenent que guarden una relació de continuïtat. I la base d'aquest nou llenguatge és el muntatge.**

Assalt i robatori d'un tren

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

Veient que esdevé un gran espectacle popular, que supera les barreres socials i idiomàtiques -en un país d'immigració format per multitud de llengües i ètnies-, el factor negoci entra en acció. Per tal de monopolitzar el mercat cinematogràfic i acabar amb els seus competidors.

Fotograma de la pel·lícula "The electric house", dirigida i protagonitzada per Buster Keaton, 1922

El triomf de la **Revolució russa el 1917** va fer pensar als seus dirigents que el cinema podia assolir un paper d'**adoctrinament i propagandístic**. Així que va encarregar a uns quants directors el fet d'encetar una nova cinematografia en el país. Entre aquests nous cineastes va destacar **Serguei M.Eisenstein** -qui va sorprendre al món amb la força de les imatges i la magistral utilització del muntatge en la seva pel·lícula "**El cuirassat Potemkin**" (1925).

Podeu ampliar aquesta informació tot veient aquest recull abreviat sobre la Història del cinema en els seus inicis.

Historia del cine

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

Moviments cinematogràfics

En aquestes primeres dècades de cinema apareixen més directors que s'adonen que aquest nou mitjà de comunicació de masses també pot servir com a mitjà d'expressió d'allò més íntim de l'ésser humà: els seus anhels, angoixes o fantasies. I a més expressant-ho amb una estètica innovadora, d'avantguarda".

6.1 Cinema soviètic

L'ideari del cinema soviètic passa per la màxima “Un cine revolucionari per a la revolució”. L'ideal bolxevic era mostrar al món el triomf de la Revolució, i per això no es conformaven a mostrar el que estava succeint a l'URSS, sinó que creien necessari mostrar-ho d'una manera revolucionària.

La segona màxima del cinema soviètic era “L'experimentació com a sistema”. A conseqüència de la nacionalització del país, en l'àmbit de la nova art visual, la Unió Soviètica va ser una fàbrica constant d'idees innovadores i de teories cinematogràfiques.

Veieu aquest fragment de la pel·lícula “L'acuirasat potemkim” de Sergei Eisenstein.

L'acuirasat Potemkim

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

6.2 Cinema surrealista

També conegut com a **Suprarrealisme** o **Superrealisme** (del francès Surréalisme), és el moviment d'avantguarda més important del període d'entreguerres, i molt possiblement el més influent de tots ells. Com ja hem vist, va ser creat el 1924 a partir, i al voltant del Manifest surrealista d'André Breton. En evolucionar a partir de certes nocions del Dadaisme, el Surrealisme va admetre entre els seus principis fundacionals l'**Automatisme** en la creació. Fent que l'inconscient es convertís en animador de tota proposta, independentment de la seva correcció moral o del seu respecte a les normes imposades per la tradició estètica. Òbviament, els artistes van fer servir en tot moment la teoria psicoanalítica de **Sigmund Freud**, particularment en el referit a la construcció psíquica del desig i la sexualitat. El moviment va atreure els joves més avantguardistes d'Europa. Va trigar temps a manifestar-se una cinematografia surrealista.

Un Chien Andalou/ Un gos andalús (Luís Buñuel i Salvador Dalí, 1929)

6.3 Cinema expressionista

Abans de precisar en un moviment cinematogràfic, l'Expressionisme va ser una corrent pictòrica, iniciada el 1911. Amb tot, la referència pictòrica no és casual quan es parla d'Expressionisme cinematogràfic. A diferència del que succeeix amb altres moviments, aquest corrent no es va fundar en una filosofia peculiar, comuna en tots aquells que hi van participar. Molt al contrari, els cineastes expressionistes van trobar en la seva estètica l'element comú. Per aquesta raó, l'estudi inicial d'aquesta fórmula es mou entre dos eixos: **l'ús dels decorats i la qualitat tenebrosa de la seva fotografia**. Rodats sempre en estudis, els films expressionistes emfatitzaven la inquietud més sublim a través de tots els elements al seu abast, des del maquillatge fins als moviments de càmera, passant per un tipus d'ambientació deliberadament artificial, de vegades desfigurada, com si el fotograma fos un marc sobre el qual delinear aquesta gamma de contrastos.

Escena
de la
pel·lícula Metrópolis (Fritz Lang, 1926)

Escena de la pel·lícula Nosferatu (F.W.Murnau, 1922)

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

7. La indústria de la moda

Années folles. Chanel. Diaghilev

El fenomen del “**prêt à porter**” va estendre's per l'Europa capitalista de manera que l'expressió també canvia segons el país. Al Regne Unit són els “**anys daurats**”, mentre que a França són les “**Années folles**” (en francès, anys bojos).

A França hi trobarem **Coco Chanel**, que 1914 posà de moda el vestit femení de gènere de punt. El 1916 obrí casa a París, des d'on imposà un vestit que combinava elegància, simplicitat i comoditat. Creà bijuteria amb valor artístic i també perfums.

Imatge de la dissenyadora Coco Chanel.

Les creacions de Gabrielle Bonheur Chanel (Coco Chanel), a més de ser dissenys originals i amb un gran toc distintiu, sempre va tenir la intenció de facilitar la vida a les dones. Fins a aquell moment, una dona que s'arreglava havia de portar grans barrets i cotilles cenyidíssimes que escanyaven la cintura per fer ressaltar el pit. Gairebé no podien respirar! Ella les va alliberar de tot això: podrien lluir robes molt més còmodes, línies rectes i senzilles que també eren ben elegants.

Diseny de vestuari per als Ballets Rusos realitzat per Coco Chanel.

Mireu aquests fragments de les pel·lícules "**Coco Chanel & Igor Stravinsky**", (2009) dirigida per **Bande Annonce**, i "**Riot at the Rite**", (2005) dirigida per **Andy Wilson**. Hi trobareu bones representacions de l'època i de l'acte d'anhel trencador amb la tradició artística que suposen les creacions d'avantguarda.

Coco Chanel & Igor Stravinsky - Bande Annonce

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

STRAVINSKY AND DIAGHILEV (from the film " Riot at the Rite") PART-1

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

Avantguardes als Estats Units

Els feliços anys vint fou el període de creixement econòmic i de no preocupació dels Estats Units dels anys 1920.

Identifica un model de la societat de consum que esdevé propiciat, en part, gràcies a la Segona Revolució Industrial. La química, l'electricitat i el petroli aporten a poc a poc sectors nous com el cinema o la indústria de l'automòbil. **Ford** o **General Motors** es desenvolupen d'una manera frenètica. El teatre s'equipa per les novetats tècniques, fent augmentar els "**box-office**". La indústria automòbil decideix innovar introduint la producció en cadena que canvien els mètodes de treball: **taylorisme**,...

El poder adquisitiu de la nova classe mitjana va en augment. Es pot dedicar doncs a comprar compulsivament els objectes que la publicitat, en plena expansió, ven. S'idolatra l'objecte, aquest és el punt de mira dels desitjos. Tota aquesta febre respon a la necessitat d'esgotar els estocs acumulats per la Primera Guerra Mundial. Un nou fenomen, la competència, esdevé cada vegada més ferotge. Es liberalitzen tots els sectors. La societat assisteix a la creació de noves "necessitats de consum", aquelles que atenen als darrers esglaons de la **piràmide de Maslow**: necessitat d'estimar-se, d'aparentar i de pertànyer a un grup.

Paral·lelament, la Primera Guerra Mundial ha deixat Europa en la misèria. Aquest nou estil de vida "americà" l'única cosa que fa és anestesiar, per dir-ho d'alguna manera, la població, ja que l'atur segueix augmentant, els sectors de la vella indústria (de la primera revolució industrial) cauen en picat,...

1. Música

Musicalment, és l'era del **jazz**", del **blues**, del **ragtime**, del **gospel** i del **swing**. El trompetista **Louis Armstrong**, el cornetista **King Oliver**, el pianista **Duke Ellington** són elevats al rang de súper-estrelles. L'"estil Nova-Orleans" fa furor entre la població negra del sud pobre dels Estats Units com en el nord ric americà.

En aquest enllaç podeu fer un tast de música i ball als anys “20.

L'era del jazz

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

El Jazz va gestar-se al s. XIX, amb les veus dels esclaus que treballaven a les plantacions de cotó del sud dels Estats Units.

El Jazz ha influït molt en la música culta del segle XX. Les seves aportacions van ser molt importants quant al ritme i l'harmonia, ja que van contribuir a donar-los llibertat i també a enriquir la tonalitat. És molt important tenir en compte les diferències entre el ritme, l'harmonia i l'estil interpretatiu, la tradició musical europea que coneixien als Estats Units, tenia aspectes en comú en la seva pròpia tradició: l'escala diatònica.

Irving Berlin, jueu, fou un dels pocs compositors de **Tin Pan Alley/Broadway** que escriviren tant les lletres com la música de llurs cançons. Malgrat que no arribà a aprendre mai a llegir música més enllà d'un nivell elemental, compongué al voltant de 3.000 cançons. Produí 17 films i 21 espectacles de Broadway, a més de llurs cançons individuals.

A Europa és més conegut per la seva faceta com a compositor de música simfònica i per la seva òpera **Porgy and Bess**.

The best of George Gershwin

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

2. Cinema

El cinema passa dels seus inicis "prehistòrics" per transformar-se en una verdadera indústria del consum. És l'era de **Hollywood**". Unes 700 pel·lícules inunden anualment el mercat mundial. Tres quartes parts de les pel·lícules que es veuen a l'estranger vénen dels Estats Units. Les grans companyies cinematogràfiques es van desenvolupant a ritme frenètic: **Paramount, MGM, Warner Bros, United Artists,...**

La literatura i el cinema vehiculen la imatge d'una nova dona americana: la "**flapper**". A França es traduirà per "**à la garçonne**" (en català, a l'estil noi). La "**flapper**" és una dona en teoria independent, amb un pentinat curt, a l'estil noi (d'aquí el neologisme), que vesteix roba curta (les faldilles són el boom),... Fuma en públic com a signe de la seva emancipació, associant-li una imatge de rebel que es maquilla. Surt, balla el ball del **xarleston**, el **black bottom** o el **lindy hop**.

Imatge d'una posada en escena on una dona vestida amb la moda del 1890 (a l'esquerra) simula ser sorpresa per una flapper a la moda dels anys 20 (Lois llarg, a la dreta).

Flappers - The Roaring Twenties

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

Durant la Guerra europea i aprofitant la davallada de producció a Europa pel mateix motiu, Hollywood es dedicà a dominar els mercats mundials. La dècada dels anys 20 va ser l'època daurada del **cinema mut** americà: espectacle, grans actors, diversitat de gèneres... Entre aquests va destacar l'**slapstick** o cinema còmic: els pastissos de nata, les boges persecucions, els cops, les banyistes...; invent de **Mack**

Sennett qui descobrí a **Chaplin, Lloyd, Turpin, Langdon...** Potser una reacció a l'època difícil marcada per la Guerra Europea. Però seran dos còmics concrets els qui faran universal l'art de fer riure a la pantalla: **Charlot i Keaton**.

Best of Buster Keaton's stunts

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

Pallassos genials i, alhora, crítics amb la seva societat deshumanitzada, els seus acudits han fet riure a infants i a adults de generacions diverses, arreu del món. D'en Charlot és "**La quimera de l'or**" (1925) i d'en Buster Keaton "**El maquinista de la General**" (1926).

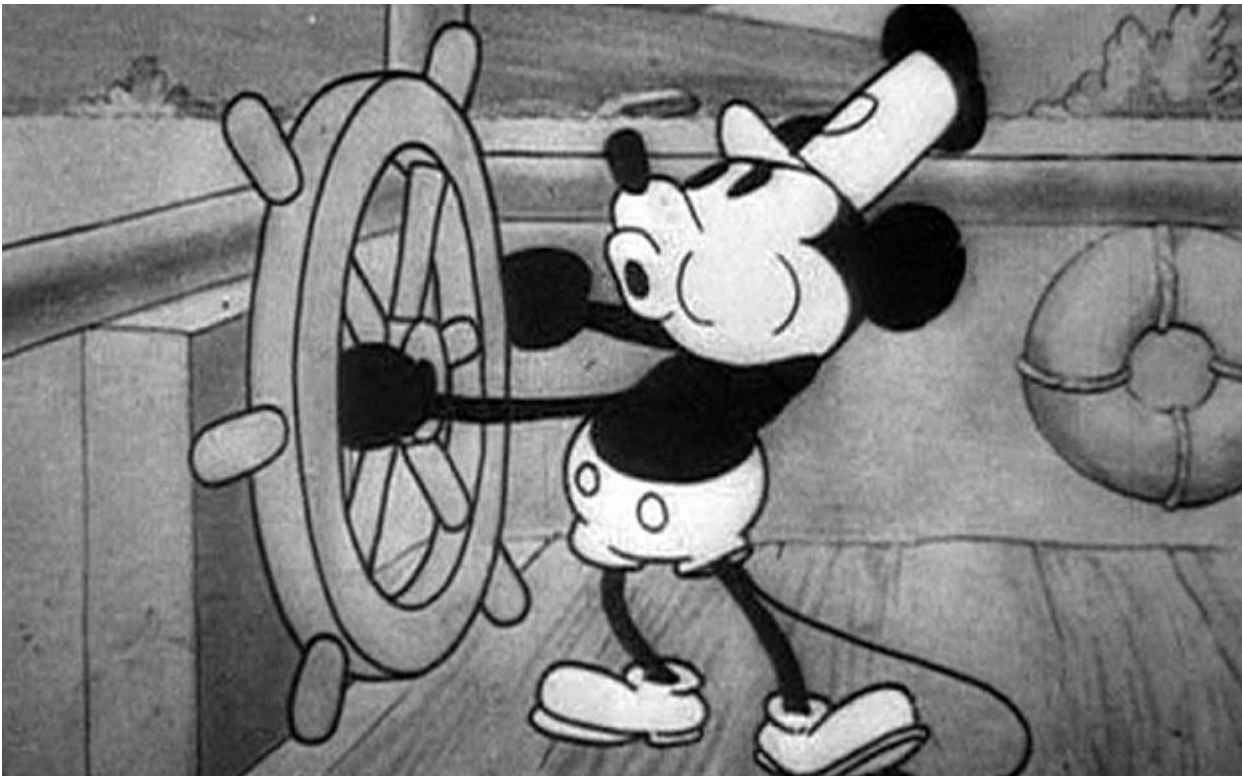
Dels grans estudis surten grans produccions, algunes d'elles força espectaculars com les que feia el director **Cecil B. de Mille**, "**Els deu manaments**" (1923) o "**Rei de Reis**" (1927); o bé obres mestres de cineastes estrangers que s'establiran a Hollywood, com ara **Erich Von Stroheim**, autor d'"**Avarícia**" (1924).

El Ratolí Mickey (també conegut com a **Mickey Mouse**) va ser el primer personatge de l'empresa **Disney**. Va ser creat per Walt Disney i **Ub Iwerks** el 1928

Mickey Mouse 1930 The Gorilla Mystery

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

Finalment va ser dut a la pantalla per primera vegada el 18 de novembre de 1928, amb *Steamboat Willie*, una de les primeres pel·lícules sonores del cinema. Atès que va ser un gran èxit, Walt Disney no va deixar de realitzar altres pel·lícules, sempre amb Mickey com a protagonista.

2.1 L'època sonora

El 6 d'octubre de 1927 succeïr un fet revolucionari per a la història del cinema: començava a parlar! "[El cantor de jazz](#)", d'Alan Crosland, deixava escoltar a l'actor Al Johnson cantant.

S'encetava una nova era per a la indústria del cinema. També per als actors: molts d'ells van desaparèixer com a tals en conèixer el públic la seva vertadera veu, desagradable o ridícula, que no corresponia a l'aparença física. Desapareixien els intertítols!

La implantació del sonor va coincidir amb el crac econòmic del 1929 que ocasionà una Gran Depressió als EEUU. Milers de ciutadans trobaven en el cinema moments per fugir dels problemes quotidians. **Hollywood** es dedicà a produir títols basats en els gèneres fantàstic, la comèdia, el musical o el cinema negre, per tal d'exhibir productes escapistes.

Aquest compromís estètic amb els menys afavorits va ser més fort a Europa. A França, coincidint amb el **Front Popular**, **Jean Renoir** mostrava la vida quotidiana i laboral dels treballadors, fins i tot emprant-ne

d'autèntics com a protagonistes d'alguns dels seus films, com a "**La regla del joc**" (1939). Moltes de les noves estrelles de cinema procedeixen del teatre o del musical.

El cinema en color arribà el 1935 amb la pel·lícula "**La fira de les vanitats**", de **Rouben Mamoulian**, encara que artísticament la seva plenitud s'aconsegueix en el film de **Victor Fleming**, "[Allò que el vent s'endugué](#)" (1939).

El cinema d'animació es va implantant entre els gustos del públic, especialment els més menuts. **Walt Disney** és el creador americà predilecte fins i tot més enllà del mateix país.

Els **trucatges** és una de les especialitats més estimades pel públic. La ubicació de castells en paisatges on no han existit, a partir de vidres pintats, o la recreació d'un goril·la gegant a partir d'un de simi petit o de maquetes, són mostres de la màgia del cinema, a la qual acaben de donar el toc la decoració, el maquillatge o el vestuari.

Kong climbs The Empire State Building

Si no disposeu d'un lector QR aquí en teniu l'[adreça web](#) del vídeo.

Enfront de directors amb plantejaments principalment comercials, fan aparició d'altres amb nous neguits estètics. És el cas de **Von Stronheim**, **Hitchcock** o **Orson Welles**; aquest darrer realitzà les obres mestres "**Ciudadà Kane**" (1941) i "**El quart manament**" (1942).

Escena de “Ciudadà Kane”, Orson Welles, 1941

Mentrestant a Europa les cinematografies dels països amb governs totalitaris s'orienten cap a un cinema políticament propagandístic, sovint fallit artísticament en el cas dels feixismes.

Quan la **Segona Guerra Mundial** esclata, el cinema es basa en la propaganda nacionalista, el documental de guerra o el producte escapista.

